

КВАЛІФІКАЦІЯ ПОВТОРНОСТІ ХАБАРНИЦТВА

Д.Г. Михайленко

к.ю.н., доцент кафедри кримінального права

Національного університету «Одеська юридична академія»

Згідно з ч.3 ст.368 КК кваліфікуючим складом визнається повторне одержання хабара, а відповідно до ч.3 ст.369 КК підвищена відповідальність встановлена за давання хабара, вчинене повторно. У редакції ст. 369 КК, що діяла до набрання чинності Законом України № 3207-VI від 07.04.2011 року ознака повторності була єдиною кваліфікуючою ознакою давання хабара, що не дозволяло належним чином диференціювати кримінальну відповідальність за це діяння та відобразити його суспільну небезпеку, на що зверталася увага у попередніх дослідженнях [1]. З 15.06.2011 року у складі давання хабара діють кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки, аналогічні одержанню хабара, що більшою мірою відповідає правовій природі хабарництва як єдиного складного двостороннього злочину, який складається із двох необхідних взаємопов'язаних елементів – давання й одержання хабара, сторони якого є необхідними співвиконавцями. Зазначений взаємозв'язок між даванням та одержанням хабара обумовлює особливості при встановленні їх повторності, що, як показує аналіз наукових джерел та практики правозастосування, є досить складним і недостатньо дослідженим процесом. У зв'язку із цим, важливим є вивчення ознаки повторності хабарництва, як квазідоговірного злочину. Тут варто мати на увазі, що такі злочини як комерційний підкуп (ст.368-3 КК) та підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст.368-4 КК), по своїй природі аналогічні хабарництву, а тому мають таку ж специфіку в ознаці повторності, що розширює використання результатів цього дослідження.

Враховуючи приписи п.3 примітки до ст.368 КК та примітки до ст.369 КК повторність при хабарництві може мати місце і при повторності

однорідних діянь, тобто одержання та давання хабара будуть вважатися повторними, якщо раніше особа вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 368, 368-3, 368-4, 369 КК.

Виходячи із загальних ознак повторності та враховуючи положення п.3 примітки до ст.368 КК повторним необхідно визнавати одержання хабара, коли службова особа отримала винагороду:

1) раніше будучи судимою за один із злочинів, передбачених ст.ст. 368, 368-3, 368-4, 369 КК (у цьому випадку необхідно мати на увазі, що згідно з ч.4 ст.32 КК повторність відсутня, якщо за раніше вчинений злочин особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом, або якщо судимість за цей злочин було погашено або знято);

2) не будучи судимою за вчинення одного із злочинів, передбачених ст.ст. 368, 368-3, 368-4, 369 КК (при цьому важливо, щоб за раніше вчинений злочин особу не було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом).

У межах другого варіанту в юридичній літературі та судовій практиці виділяють ряд різновидів. Так, одержання хабара пропонується визнавати повторним, якщо службовець його одержує: а) від одного і того ж хабародавця в різний час за здійснення в інтересах будь-яких осіб самотійних окремих дій; б) від декількох хабародавців в різний час за скоєння в інтересах кожного з них самотійної окремої дії; в) від декількох хабародавців одночасно за скоєння в інтересах кожного з них самотійної окремої дії (повторність у даній ситуації також вбачає Пленум Верховного Суду Республіки Білорусь (п.8 постанови [2]) та Пленум Верховного Суду Республіки Казахстан (п.7 постанови [3])); г) від декількох хабародавців, діючих самотійно без змови в різний час за скоєння в їх інтересах однієї загальної дії, якщо при цьому службовець усвідомлює, що такі хабародавці діють незалежно один від одного [4, с.228]; д) від декількох хабародавців, діючих самотійно без змови одночасно за скоєння в їх інтересах однієї

загальної дії, якщо при цьому службовець усвідомлює, що такі хабародавці діють незалежно один від одного [5, с.612-613].

Наведений перелік є досить спірним питанням у науковій літературі, оскільки описані ситуації розцінюються науковцями по-різному, що зумовлює необхідність їх аналізу. Так, зазначається, що у разі одночасного одержання хабара від декількох осіб, незалежно від того, обумовлюється цим вчинення однієї дії в інтересах усіх хабародавців чи окремих дій в інтересах кожного з них, має один такий злочин, а не декілька [6, с.26]. Ця теза обґрунтовується тим, що злочини, які утворюють повторність, не повинні бути об'єднані злочинним наміром, тобто утворювати один продовжуваний злочин, і вчинюються у різний час.

Спочатку слід зупинитися на відмежуванні повторного хабарництва від продовжуваного злочину. Продовжуваний злочин є явищем складним і для його наявності недостатньо встановити, що діяння об'єднані злочинним наміром, а тому видається, що в описаних випадках одночасного одержання хабарів не буде ознак продовжуваного злочину. По-перше, оскільки такий злочин можливий за умови здійснення єдиного злочинного наміру протягом деякого проміжку часу шляхом здійснення тотожних дій, віддалених одна від одної у часі [7, с.19] (звідси і термін – «продовжуваний злочин»), то мова про продовжуваний злочин у випадку одночасного прийняття хабарів взагалі йти не може.

Крім того, одержання декількох хабарів за один прийом не відповідають іншим ознакам продовжуваного злочину. Так, відповідно до ч.2 ст.32 КК ним є злочин, який складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним злочинним наміром. Необхідно визнати, що службовець при одночасному одержанні хабарів від декількох хабародавців у цілому має намір збагатитися саме на сумарну їх вартість, але це ще не вказує на наявність у його діях єдиного злочинного наміру, тобто єдиного умислу на вчинення єдиного злочину. У цьому випадку скоріше має місце один злочинний план на вчинення декількох злочинів.

Продовжуваний злочин складається не просто з аналогічних діянь, а із діянь тотожних. Видається, що діяння визначаються як тотожні через ознаки як об'єктивної сторони, так і об'єкта злочину. Крім того, тотожні діяння є схожими по ознаках, які відповідно до закону впливають на кваліфікацію [8, с.589]. Таким діянням, як правило, характерна наявність спрямованості на порушення лише одного основного конкретного охоронюваного кримінальним законом суспільного відношення або єдність і однотипність предмета злочину, який є предметом злочинного посягання. При цьому зміна впливу на інший предмет, як правило, свідчить про перехід одиничного злочину у їх множинність [9, с.29]. У вказаних же випадках одночасного одержання хабарів порушується декілька охоронюваних кримінальним законом конкретних суспільних відносин.

Тотожними діями по одержанню хабара як правильно роз'яснює Пленум ВСУ, можуть бути визнані окремі прийоми по одержанню службовою особою одного хабара, у зв'язку з цим матиме місце продовжуваний злочин (п.15 відповідної постанови [10]). У випадках, що розглядаються, службовець одержує не один хабар частинами, а декілька хабарів повністю.

Таким чином, одержання чи давання хабара можуть мати характер продовжуваного злочину лише у випадку, коли має місце передача лише одного хабара частинами у декілька прийомів, при цьому такі прийоми повинні бути віддалені за часом, об'єднуватися єдиним злочинним наміром хабародавця та хабароодержувача.

У науковій літературі зазначається, що ознакою повторності також є те, що одиничні злочини, які її утворюють, вчинюються неодноразово, тобто віддалені один від одного певним проміжком часу [11, с.89]. Проте при одночасному одержанні чи даванні декількох хабарів такі діяння не відокремлені одне від одного за часом, що дало підстави деяким авторам стверджувати, що в таких випадках має місце одиничний злочин [12, с.17; 13, с.19]. Варто погодитися, що своєрідність хабарництва допускає й іншу ситуацію [14, с.96], щоправда автор уникає будь-яких пояснень на користь

висловленої позиції. У зв'язку з цим необхідно виявити, у чому полягає така своєрідність хабарництва, при якій в один момент можна вчинити декілька злочинів за відсутності ідеальної сукупності.

При вирішенні питання про наявності чи відсутності ознаки повторності у випадках одержання винагороди за один прийом необхідно мати на увазі, що повторність має місце лише у разі вчинення двох і більше самостійних одиничних злочинів [15, с.49]. У зв'язку з цим, заслуговує на увагу точка зору, за якою при повторності одержання хабара кожному переданому хабару повинна відповідати обумовлена ним дія по службі [16, с.162-163]. Проте у цьому разі виникають труднощі при визначенні самої кількості переданих за один прийом хабарів, а також кількості дій службової особи за них.

Визначаючи кількість переданих у такій ситуації хабарів необхідно виходити із поняття хабародавця. Так, якщо предметами хабара, які передаються в один прийом, мають право розпоряджатися як власними різні особи, тобто в наявності не один хабародавець, то має місце декілька переданих хабарів. Один хабар матиме місце у випадках, коли його частинами мають право розпоряджатися як власними, різні особи, але такі особи діють групою за виконання у їх спільних інтересах діяльності по службі, оскільки в такій ситуації хабар дається одним суб'єктом – групою осіб, хоча фактично може передаватися кожним членом групи окремо.

Кожному такому хабару для наявності повторності повинна відповідати самостійна окрема дія в інтересах будь-яких осіб (навіть одної особи). Такі окремі дії можуть бути аналогічними [4, с.229] і навіть реалізовуватися в одному акті, головне, щоб їх було декілька і вони були окремими. При цьому видається, що дії можна визнати окремими лише у разі, коли вони здійснюються в інтересах різних осіб або кожна з них спрямована на задоволення окремого інтересу однієї особи. Якщо ж декілька дій по службі виконуються в інтересах декількох осіб, але ці інтереси є загальними (спільними) для них, то матимуть місце декілька не окремих дій, а єдиний

комплекс дій з використанням службового становища, що відповідно виключає повторність [17, с.32].

Ознака повторності одержання хабара, якщо це відбулося за один прийом, буде відсутньою, якщо: 1) передається один хабар за вчинення декількох навіть окремих дій, адже, як правильно зазначається – Кримінальний закон не обумовлює, яку кількість конкретних дій повинно бути здійснено за хабар [18, с.216] (у зв'язку з цим правильною є кваліфікація дій контролера-ревізора як одиничного одержання хабара за ч.1 ст.368 КК, який від одного хабародавця (начальник потягу) отримав 200 грн за вчинення декількох дій, а саме: за не проведення перевірок та неприйняття заходів по виявленню порушень правил перевозок пасажирів у потязі [19]); 2) передається декілька хабарів за вчинення однієї дії навіть в інтересах окремих осіб чи їх групи; 3) передається декілька хабарів за вчинення декількох дій у спільних інтересах осіб чи їх групи.

Окрім наведеного, не варто випускати з уваги, що повторність при одержанні хабарів за один прийом передбачає, що службова особа усвідомлює одержання саме декількох хабарів за декілька окремих дій, тобто умовно має місце два умисли, кожен на вчинення одиничного одержання хабара.

У зв'язку з цим доречним є роз'яснення Пленуму ВСУ, за яким одночасне одержання службовою особою хабара від декількох осіб належить кваліфікувати як вчинене повторно тоді, коли він дається за вчинення дій в інтересах кожної особи, яка дає хабар, а службова особа усвідомлює, що одержує його від декількох осіб (п.15 Постанови). Проте наведене положення потребує уточнення, що хабарі даються за вчинення дій в інтересах кожної особи, яка дає хабар, і такі інтереси не є спільними для них.

З урахуванням зазначеного правильною є точка зору, за якою повторність відсутня у випадках одержання хабара від двох осіб за здійснення однієї дії [20, с.45].

Таким чином, специфіка одержання хабара зумовлює можливість вчинення його повторно шляхом прийняття декількох хабарів без розриву в часі (в один момент) за вчинення декількох окремих дій. Наведена особливість вимагає удосконалити п.3 примітки до ст.368 КК, виключивши з неї вказівку на те, що повторним даванням чи одержанням хабара визнається злочин, вчинений особою, яка саме *раніше* вчинила будь-який із цих злочинів, оскільки слово «раніше» чітко вказує, що для наявності повторності повинен бути часовий проміжок між злочинами, які її утворюють, що, як було аргументовано вище, має місце не завжди.

Повторному даванню хабара характерні такі ж закономірності, як і його одержанню. Так, необхідно встановити, що особа давала декілька хабарів за вчинення декількох окремих дій по службі. У зв'язку з цим, давання хабара буде повторним, коли особа дала хабара:

1) раніше будучи судимою за один із злочинів, передбачених ст.ст. 368, 368-3, 368-4, 369 КК (повторність при цьому відсутня, якщо за раніше вчинений злочин особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом, або якщо судимість за цей злочин було погашено або знято);

2) не будучи судимою за вчинення одного із злочинів, передбачених ст.ст. 368, 368-3, 368-4, 369 КК (при цьому за раніше вчинений злочин особу не було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом). Повторність давання хабара також має місце у випадках дачі декількох хабарів одному і тому ж хабароодержувачу в різний час за здійснення в інтересах будь-яких осіб декількох окремих дій, а також декільком хабароодержувачам в різний час за здійснення в інтересах будь-яких осіб окремих дій.

Як і одержання хабара, його давання може бути повторним, якщо в один момент особа передає декілька хабарів за вчинення декількох окремих дій. Оскільки у цьому випадку хабародавець – одна і та ж особа, то необхідно дещо по-іншому визначати кількість переданих ним хабарів. У такому разі

декілька хабарів матимуть місце у разі надання винагороди одночасно декільком окремим суб'єктам (службовим особам). При цьому, якщо такі службовці діють за попередньою змовою групою осіб, то хабар дається фактично одному суб'єкту – групі, а отже матиме місце один хабар, що виключає повторність [наведене положення підтримує Пленум Верховного Суду Республіки Білорусь (п.8 вказаної постанови) та Пленум Верховного Суду Республіки Казахстан (п.7 вказаної постанови)]. При даванні хабара декільком окремим суб'єктам додатково визначати окремий характер їх дій по службі не потрібно, оскільки у будь-якому такому випадку вони будуть окремими, оскільки здійснюються різними суб'єктами, навіть якщо такі суб'єкти виконують схожі дії. У зв'язку з викладеним видається невірною кваліфікація дій рядового Збройних Сил України як давання хабара, вчинене повторно (ч.2 ст.369 КК), який в один із днів літа 2001 р. передав хабар заступнику начальника служби фізичної підготовки та спорту ГК Сухопутних військ ЗС України у розмірі 200 дол. США, а потім, як зазначається судом – повторно, в період з липня 2001 р. до жовтня 2002 р. передав хабар цій же особі у розмірі 400 дол. США, оскільки виходячи з вироку видно, що в інтересах рядового вказана службова особа здійснила лише одну дію – сприяла в отриманні незаконного відрядження на навчально-тренувальні збори в період з 1 червня 2001 р. по 16 жовтня 2002 р. [21], тому має місце одна службова дія, а отже одиничне давання хабара. Проте, якби суд встановив, що вказаний службовець декілька разів сприяв в отриманні навіть однакових відряджень і виявив зв'язок кожного хабара з такими окремим діями по службі, то мала б місце повторність.

Відповідно до п.14 Постанови у випадках систематичного одержання хабарів на підставі так званих такс або у формі поборів, данини тощо, якщо ці дії охоплювалися єдиним умислом, то дії службової особи необхідно розцінювати як один злочин. Аналогічне положення міститься у п.8 відповідної постанови Пленуму Верховного Суду Республіки Білорусь. Зазначена точка зору підтримується в юридичній літературі [22, с.733]. Проте

це по суті правильне положення потребує уточнення, що за наявності одного злочину службовець систематично одержує хабарі від одного і того ж хабародавця, в іншому випадку матиме місце сукупність продовжуваних одержань хабарів та доповнення, що таке ж систематичне давання хабарів також потрібно розцінювати як один злочин. При цьому варто мати на увазі, що такси, побори чи данина передбачають, що дії, які виконує службова особа за хабарі, є однаковими за своїм характером. Так, правильно як повторне одержання хабара, а не одиничне систематичне одержання хабара, були розцінені дії завідуючого відділом по координації роботи міського пасажирського транспорту виконавчого комітету Луцької міської ради, який протягом тривалого періоду отримував хабарі (в основному по встановленій таксі у 100 грн) від різних осіб за здійснення однакових дій по сприянню в проходженні огляду на предмет придатності для здійснення перевезень їх транспортних засобів [23].

Таким чином, повторне давання чи одержання хабара може мати місце виключно у випадках, коли в один момент передано чи відповідно одержано декілька хабарів, за вчинення декількох окремих дій по службі (повторність тотожних злочинів), а також у випадках, коли після вчинення одного із злочинів, передбачених ст.ст. 368, 368-3, 368-4, 369 КК, особа пізніше вчинює давання чи одержання хабара (повторність однорідних чи тотожних злочинів).

Наведений висновок підтверджується також теоретичними положеннями щодо кваліфікації хабарництва у випадках зміни домовленості сторін щодо розміру хабара чи кола дій по службі, що вчиняються за нього. Так, видається абсолютно вірною точка зору, відповідно до якої якщо хабародавець, передавши службовцю частину обумовленого хабара, домовляється з останнім, що для одержання іншої частини обумовленого хабара той повинен здійснити ще якусь дію по службі, то в даному випадку повторності не буде [13, с.19-20]. Аналогічно як одиничне хабарництво необхідно розглядати випадки, коли хабароодержувач для завершення

вчинення обумовлених дій домовляється з хабародавцем про збільшення розміру ще не переданої частини хабара [17, с.32-33]. Проте, якщо збільшення недоотриманої частини хабара пов'язане із здійсненням ще однієї, раніше не обумовленої дії по службі, то має місце повторність хабарництва [24, с.125]. Не складно помітити, що у випадках, коли збільшується або лише розмір хабара, або лише коло дій по службі за наданий хабар, матиме місце одиничне хабарництво. Якщо ж одночасно збільшується і розмір хабара, і коло службових дій, то в наявності буде повторність хабарництва. Наведені положення ще раз підтверджують, що при повторності одержання чи давання хабара кожному із переданих хабарів повинна кореспондувати окрема дія по службі.

Відповідно до п.15 Постанови ознакою повторності охоплюються як перший, так і наступні злочини, тому кваліфікувати перший із них додатково ще й за ч. 1 ст. 368 чи 369 КК не потрібно. Зазначена рекомендація щодо кваліфікації повторних злочинів підтримується також більшістю науковців [25, с.17; 8, с.588-589], до 8 грудня 2003 р. була прямо закріплена у ч.3 ст.16 КК РФ та реалізується судами при правозастосуванні [26].

Проте, на думку деяких авторів, така кваліфікація суперечить положенням ч.1 та ч.2 ст.33 КК, згідно з якими вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК, за жоден із яких її не було засуджено, утворює сукупність злочинів, кожен із яких підлягає кваліфікації за відповідною статтею або частиною статті КК. У зв'язку з цим пропонується привести у відповідність до ст.33 КК наведене роз'яснення Пленуму ВСУ [27, с.71]. При розв'язанні цієї проблеми варто звернути увагу на неузгодженість положень КК щодо визначення змістовної ознаки самої повторності. Так, за ч.1 ст.32 КК повторність – це вчинення двох або більше злочинів. Якщо ж звернути увагу на положення п.1 ч.1 ст.67 КК (вчинення злочину особою повторно), п.1 ч.3 ст.102 КК (... вчинений повторно злочин ...), п.1 примітки до ст.185 КК (... повторним визнається злочин ...), п.1

примітки до ст.224 КК, п.3 примітки до ст.368 КК, п.1 примітки до ст.368-3, примітка до ст.369 КК (повторним ... визнається злочин ...), то очевидно, що якщо у ст.32 повторність – це декілька злочинів, то наведені положення повторним визнають один злочин, який скоєний після визначеного іншого. Виходячи із такого розуміння повторності Кримінальним законом у першому випадку кваліфікація повинна проходити лише за частиною статті, яка закріплює ознаку повторності, оскільки повторність охоплює декілька злочинів, а в другому – перший злочин кваліфікується за ч.1 відповідної статті, а всі інші окремо по ч.2 цієї статті, оскільки у цьому разі повторність характеризує лише друге і послідуєчі посягання.

Наведену колізію необхідно усувати, підтримавши позицію, за якою при повторному скоєнні будь-якого злочину кожен епізод посягання повинен знайти окрему кримінально-правову оцінку, адже тільки така кваліфікація буде відповідати її принципам [28, с.362-363]. Необхідно звернути увагу, що таку позицію зайняв Пленум ВСУ у постанові «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» [29], у п.17 якої роз'яснено, що якщо винний не був засуджений за раніше вчинене вбивство ... його дії підлягають самостійній кваліфікації, а повторно вчинене вбивство кваліфікується за п. 13 ч. 2 ст.115 КК. Аналогічне по суті роз'яснення дано й в п.20 постанові Пленум ВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» [30].

Видається, що головним аргументом за підтриману позицію є те, що в такому випадку усуваються колізії при призначенні покарання, які мали місце при кваліфікації всіх тотожних діянь за однією ознакою повторності. Так, у науковій літературі підтримується роз'яснення ВСУ, надане у п.15 Постанови, що коли одні злочини були закінченими, а інші – ні, а також коли особа одні злочини вчинила як виконавець, а інші – як організатор, підбурювач або пособник, то всі епізоди її злочинної діяльності повинні одержувати окрему кваліфікацію з посиланням на відповідну частину ст.15 чи ст.27 КК. Відразу ж варто зауважити, що наведена позиція ВСУ потребує

уточнення, адже коли особа в одному випадку вчинила одержання хабара, а в другому – давання хабара чи навпаки, то її дії також необхідно кваліфікувати окремо. Крім того, одержання хабара без кваліфікуючих ознак з 15.06.2011 року є злочином невеликої тяжкості, тому готування до нього не тягне за собою кримінальної відповідальності.

Відомо, що одержання хабара повторно є умисним тяжким злочином. Таким чином, у разі попереднього вчинення закінченого замаху на одержання хабара (ч.2 ст.15 КК – ч.1 ст.368 КК) і послідуючого закінченого одержання хабара (кваліфікується як повторний злочин за ч.3 ст.368 КК) ці діяння кваліфікуються окремо, а покарання призначається на підставі положень ч.2 ст.70 КК, які допускають у випадку, коли один із злочинів є умисним тяжким, застосовувати складання покарань і призначити остаточне покарання за сукупністю злочинів у межах максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині цього Кодексу. Отже, у випадку кваліфікації – ч.2 ст.15 КК – ч.1 ст.368 КК + ч.3 ст.368 КК, суд має право призначити позбавлення волі на строк 10 років і 4 місяці (4 місяці арешту за закінчений замах по ч.1 ст.368 КК + 10 р. за ч.3 ст.368 КК), якщо ж обидва випадки одержання хабара будуть закінченими, то відповідно до роз'яснень ВСУ вони оцінюються лише по ч.3 ст.368 КК, а покарання може бути не більше ніж 10 років позбавлення волі, що є абсолютно нелогічним. Варто зазначити, що описана ситуація є характерною не тільки для хабарництва.

Таким чином, удосконалення потребує поняття повторності злочинів надане в ч.1 ст.32 КК. При цьому можливим варіантом цього є введення на його зміну поняття «повторний злочин».

У зв'язку з наведеним, при вчиненні двох і більше одержань чи давань хабара всі посягання повинні знайти окрему кримінально-правову оцінку, при цьому перше кваліфікується за ч.1 ст.368 КК (ч.2 ст.369 КК), а всі послідуючі – кожне окремо за ч.2 ст.368 КК (ч.3 ст.369 КК). Єдиною складністю щодо хабарництва при такому підході до кваліфікації його

повторності є оцінка випадків так званої «одномоментної» повторності, адже при цьому необхідно визначити, який злочин оцінити по частині відповідної статті, що не передбачає кваліфікуючих ознак, а який за ознакою повторності. Хоча це не має будь-якого правового значення, але є важливим з точки зору принципу точності кримінально-правової кваліфікації. Видається, що вирішувати означену проблему необхідно виходячи із часових характеристик інших ознак складу давання чи одержання хабара, насамперед із часу вчинення дій по службі чи часу, коли така дія має бути вчинена.

Список використаних джерел:

1. Михайленко Д.Г. Підстави кримінальної відповідальності за хабарництво (давання та одержання хабара): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Д.Г. Михайленко // Одеська нац. юридична акад. – Одеса: 2009 р. – 21 с.
2. О судебной практике по делам о взяточничестве : Постановление Пленума Верховного Суда Республики Беларусь № 6 от 26 июня 2003 г.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.supcourt.by/cgi-bin/index.cgi?vm=d&vr=post&vd=53&at=0&m1=2>.
3. О практике применения судами законодательства об ответственности за взяточничество : Постановление Пленума Верховного Суда Республики Казахстан № 9 от 22 декабря 1995 г.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.supcourt.kz>.
4. Волженкин Б.В. Служебные преступления / Волженкин Б.В. – М. : Юристь, 2000. – 368 с.
5. Уголовное право: Особенная часть : учеб. для вузов / [Отв. ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамова, Г.П. Новоселов]. – М. : Норма-Инфра, 1998. – 768 с.
6. Андрушко П.П. Кримінальна відповідальність за одержання хабара (ст. 368 Кримінального кодексу України) / П.П. Андрушко, А.А. Стрижевська // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 7 (59). – С.22-28.
7. Малков В.П. Множественность преступлений и ее формы по советскому уголовному праву / В.П. Малков. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1982. – 173 с.
8. Бойцов А.И. Преступления против собственности / А.И. Бойцов. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 775 с.
9. Кривошеин П.К. Повторность в советском уголовном праве (теоретические и практические проблемы) / Кривошеин П.К. – К. : Выща шк., 1990. – 159 с.
10. Тут і далі під Постановою розуміється постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26.04.2002 р. «Про судову практику у справах про хабарництво» // Юридичний вісник. – 2002. – № 28 (368). – С. 21.
11. Кримінальне право України: теоретичний курс та практикум : навч. посіб. / [За заг. ред. В.Я. Горбачевського]. – К. : Атіка, 2005. – 377 с.
12. Дудоров О.О. Проблемні питання кримінальної відповідальності за одержання хабара : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / О.О. Дудоров. – К., 1994. – 23 с.

13. Лукомський В.С. Кримінальна відповідальність за дачу хабара та посередництво в хабарництві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / В.С. Лукомський. – К., 1996. – 28 с.
14. Квициния А.К. Взятничество и борьба с ним / Квициния А.К. – Сухуми : Алашара, 1980. – 183 с.
15. Бажанов М. И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины / Бажанов М.И. – Х. : Право, 2000. – 128 с.
16. Кучерявый Н.П. Ответственность за взяточничество / Кучерявый Н.П. – М., 1957. – 187 с.
17. Ляпунов Ю.И. Ответственность за взятку / Ю.И. Ляпунов. – М. : Знание, 1987. – 64 с.
18. Светлов А.Я. Ответственность за должностные преступления / Светлов А.Я. – К. : Наук. думка, 1978. – 303 с.
19. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 5 жовтня 2006 року по справі № 5-5211км06: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua>.
20. Коржанский Н.И. Квалификация следователем должностных преступлений : учеб. пособ. / Н.И. Коржанский. – Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1986. – 72 с.
21. Вирок Військового апеляційного суду Центрального регіону України від 25 січня 2007 року по справі №1-1-2007: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua>.
22. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / под ред. В.М. Лебедева. – М. : Норма, 2003. – 880 с.
23. Ухвала колегії суддів судової палати в кримінальних справах Апеляційного суду Волинської області від 27 березня 2007 року по справі № 11-15 8/07: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua>.
24. Мельник М.І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства / М.І. Мельник. – К. : Парламентське видання, 2000. – 256 с.
25. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів / М.Й. Коржанський. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 416 с.
26. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 4 липня 2006 року по справі № 5-3403км06: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua>.
27. Андрушко П.П. Кримінально-правова характеристика окремих злочинів у сфері службової діяльності / П.П. Андрушко, А.А. Стрижевська // Законодавство України: науково-практичний коментар. – 2005. – № 10. – С. 31-78.
28. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В.О. Навроцький. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
29. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 1(35).
30. Про судову практику у справах про злочини проти власності : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 06.11.2009 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0010700-09>.

Анотація

Михайленко Д.Г. Кваліфікація повторності хабарництва. — Стаття.

У статті аналізуються проблеми кваліфікації повторності хабарництва, як єдиного складного двостороннього злочину. Проводиться відмежування повторного і продовжуваного хабарництва. Розкриваються ознаки повторності у випадках давання та одержання винагороди за один прийом. Досліджується формула кваліфікації повторності хабарництва.

Ключові слова: повторність, хабарництво, давання хабара, одержання хабара.

Аннотация

Михайленко Д.Г. Квалификация повторности взяточничества. — Стаття.

В статье анализируются проблемы квалификации повторности взяточничества, как единого сложного двухстороннего преступления. Проводится отграничение повторного и продолжаемого взяточничества. Раскрываются признаки повторности в случаях дачи и получения вознаграждения за один прием. Исследуется формула квалификации повторности взяточничества.

Ключевые слова: повторность, взяточничество, дача взятки, получения взятки.

Summary

Mihaylenko D.G. Qualification of repetition of bribery. - Article

In this article it is analyzed problems of qualification of repetition of bribery as of the one complex bilateral crime. It is established demarcation of a repetitive and a long-term bribery. It is discovered features of repetition of giving and getting remuneration for one appointment. It is researched a formula of qualification of bribery repetition.

Key words: repetition, bribery, giving of a bribe, taking of a bribe.